

Bokanmälningar

Göran Ohlin:

Internationella hotbilder mot den svenska ekonomin

Marian Radetzki:

Sverige i åttiotalets världsekonomi

Föränderligheten i vår omvärld och dess konsekvenser för den svenska ekonomin är det gemensamma temat för två uppsatser av Göran Ohlin och Marian Radetzki presenterade i MAS' debattserie. (Rapport från MAS. Debattserien. Nr 8) Båda har som utgångspunkt den stora grad av öppenhet som kännetecknar den svenska ekonomin och den sårbarhet inför stora ekonomiska och politiska förändringar i vår omvärld som denna öppenhet medför. Båda har också synpunkter på hur den inhemska politiken skall utformas för att öka vår förmåga att anpassa oss till externa förändringar. Radetzki diskuterar främst förändringar som *har* ägt rum, medan Ohlin fokuserar sig på möjliga framtida förändringar i vår omvärld, både ekonomiska och politiska, som skulle kunna få mycket negativa återverkningar för Sverige. Låt mig börja med Radetzki's framställning, *Sverige i åttiotalets världsekonomi* och därefter komma till Ohlins spekulationer om framtiden, *Internationella hotbilder mot den svenska ekonomin*.

I en uppsats som diskuterar ekonomiska förändringar under de senaste femton åren är förstås många ämnen givna: oljeprishöjningarna, industrilokaliseringens globala förskjutning, de höga räntorna, skuldskrisen mm. Att oljeprishöjning-

arna 1973/74 har kostat oljeimportörerna mycket är alla medvetna om, men kanske underskattas ändå effekten av dessa höjningar på den svenska ekonomin i den allmänna ekonomisk-politiska debatten.

Radetzki tar fram ett grovt mått på den ökade bördan på den svenska ekonomin genom att beräkna skillnaden mellan den faktiska kostnaden för oljeimporten mellan 1974 och 1983 och den kostnad som vi skulle haft om oljeimporten under perioden tagit i anspråk samma andel av de totala exportintäkterna som under de sista åren före prishöjningarna.

Denna skillnad uppgår till 110 miljarder kronor, vilket kan jämföras med Sveriges nettoskultsättning gentemot utlandet under samma period som uppgick till 175 miljarder. Med detta synsätt skulle enligt författaren två tredjedelar av skultsättningen ha sin grund i de höjda oljepriserna.

Vilken roll oljeprishöjningarna har spelat för trendbrotten i världsekonomin, främst i form av lägre produktivitetstillväxt och högre arbetslöshet, är ju inte helt klart, och författaren försöker väl knappast kasta mer ljus över frågan, även om han pekar på den hypotes enligt vilken oljeprishöjningarna minskat det ekonomiska expansionsutrymmet genom att fungera ungefär som en omsättnings-skatt.

En alternativ förklaring till trendbrotten går ut på att en kombination av inflationsdrivande lönehöjningar och ökad inflexibilitet i det ekonomiska systemet satt ett lågt tak för den ekonomiska expansionen. Det framgår inte vilken förklaring Radetzki själv förordar.

En faktor som anses ha hållit tillbaka investeringarna, och därmed sysselsätt-

ningen, de senaste åren är de höga realräntorna. Den gängse förklaringen till dessa är ju att en kombination av en expansiv finanspolitik och en stram penningpolitik tvingat upp räntorna i USA. På grund av den starka integrationen av internationella kapitalmarknader har sedan andra länder tvingats anpassa sig till den höga amerikanska räntan.

En annan tolkning går enligt Radetzki ut på att när reallönerna stagnerade eller sjönk under slutet av 1970-talet ökade efterfrågan på investeringskapital vilket tvingade upp räntorna. Ränteutvecklingen efter 1980 skulle därför enligt författaren utgöra en "kapitalets revolt" mot den tidigare alltför låga avkastningen. Det här resonemanget är för mig inte helt klart.

Är implikationen av detta att räntorna skulle varit lika höga om man i USA fört en mer expansiv penningpolitik och haft ett mindre budgetunderskott? Eller pekar denna "alternativa" tolkning endast på en ytterligare faktor (utöver budgetunderskottet) som drivit upp *efterfrågan* på kapital? Problemet med Radetzki's framställning här, liksom i uppsatsen i sin helhet, är att han på ett litet utrymme spänner över ett stort antal ämnen. Resonemangen blir därför i vissa fall väl kortfattade.

De ekonomisk-politiska åtgärder som författaren rekommenderar för att öka den svenska ekonomins flexibilitet inför förändringar i vår omvärld är inte nya. Lägre skattetryck, färre regleringar, minskning av offentliga utgifter, etc., är ju förslag som en nästan samstämmig ekonomkår pläderar för. Men kanske är det så att dessa argument ständigt måste upprepas för att få genomslagskraft.

Vår efterfrågan på prognoser är stor. Att utforma tillförlitliga prognoser är emellertid mycket svårt, för att inte säga omöjligt, när det inträffar dramatiska och oväntade händelser. Utgångspunkten för Ohlins uppsats är en asymmetri vad gäller effekterna av felaktiga prognoser. Medan en underskattning av *positiva* tendenser, dvs ett utfall som är bättre än väntat, i allmänhet inte är alltför besvärande kan en underskattning av *negativa* utfall innebära mycket stora kostnader för ett företag

eller ett land. Ohlin fokuserar därför sin uppsats på *hotbilder* dvs tänkbara förändringar i vår omvärld som skulle kunna få mycket negativa konsekvenser för oss. Jag skall här endast beröra några av de potentiella hot författaren diskuterar.

Utvecklingen på en rad områden i Sovjet är av stor betydelse. Sovjet är för närvarande nettoexportör av energi, men Sovjetunionens potential som framtida energiexportör betraktas ofta som osäker. Sovjetunionens framtida uppträdande på världsmarknaden är ett stort orosmoment. Det sovjetiska jordbruket brottas med stora svårigheter och dess fortsatta utveckling är en annan källa till oro. Fortsatta stora sovjetiska uppköp av spannmål i kombination med ökad livsmedelsbrist i många u-länder *kan* leda till chockartade prisstegringar på världsmarknaden, menar författaren.

Instabiliteten på oljemarknaden utgör ett rejält hot mot den världsekonomiska stabiliteten. Knappt har vissa länder hunnit anpassa sig till höjda oljepriser förrän oljeexportörer tvingas brottas med anpassningsproblem när oljepriserna börjat sjunka. De fallande oljepriserna drabbar exempelvis ett land som Mexico mycket svårt. Eftersom Mexico är hårt skuldsatt kan ett större prisfall på ett dramatiskt sätt förvärra den skuldskrisen. Skuldskrisen utgör för övrigt en förlamande press över det ekonomiska tillfrisknandet i u-länderna och hindrar den tillväxt som är nödvändig för dem och önskvärd för i-länderna.

En annan källa till oro är risken för ökad protektionism. U-länder med låga löner drabbas hårt och kan komma att drabbas hårdare om dagens protektionistiska trend står sig. Detta påverkar i sin tur i-länderna bl a genom att u-länderna får svårare att betala igen sina skulder. Den andra källan till oro är de handelspolitiska relationerna mellan USA, Japan och EG, som varit ansträngda under flera år. Konflikten om bilar, stål och jordbruksprodukter visar att man kan befara en ytterligare försämring av relationerna om den höga arbetslösheten består.

Den allvarligaste hotbilden är emellertid att våra politiska beslutsfattare klamrar sig fast vid hoppet om att en snabb

internationell återhämtning skall lösa våra ekonomiska problem. Underskotten i budgeten måste i stället ner och politikerna måste våga skära i transfereringarna. För att klara den pågående industriella strukturförändringen krävs åtgärder som stimulerar teknisk utveckling bl a genom att utbildningskvaliteten på den naturvetenskapliga sidan höjs väsentligt.

Viss om att inget är så svårt att sia om som om framtiden avhåller sig författaren från att säga någonting om sannolikheten för att de hotfulla scenarierna faktiskt skall förverkligas. Ohlins genomgång av potentiella faror är ändå tankeväckande, och det är lätt att instämma i författarens slutord om att det vore rimligt att närmare utreda hur man i ett relativt stelbent välfärdssamhälle med starka intressegrupper och med starkt internationellt beroende kan möta plötsliga förändringar i vår omvärld.

Fil dr *Claudio Vedovato*
Nationalekonomiska institutionen
Lunds universitet